

Justisdepartementet
Postboks 8005 Dep
0030 Oslo

Høring – 22. juli-kommisjonens rapport

Vi viser til høringsbrev av 17. august 2012.

Norsk Redaktørforening ønsker å knytte noen merknader til spørsmål som gjelder hemmelighold, åpenhet og innsyn i lys av de funn og vurderinger 22. juli-kommisjonen har gjort.

1. Generelt

Medienes rolle har bare i begrenset grad har vært et tema i kommisjonens rapport. Like fullt er det naturlig for så vel enkeltredaksjoner som medieorganisasjonene å se på hvordan vi løste vårt samfunnsoppdrag. Det gjelder ikke bare under og etter selve terrorhandlingene, men også i hvorvidt vi i større grad på forhånd kunne avdekket noen av de feil og svakheter som kommisjonens rapport peker på. Debatten om dette er for lengst i gang i ulike mediefora, og flere debatter vil komme.

Vi gjør dette til et poeng primært av en viktig grunn. Dersom mediene skal kunne gjøre en god jobb med å sette søkelys på eksempelvis manglende utbygging av nødnett, uklare kommandostrukturer, manglende oppfølging av politiske vedtak og andre potensielt kritikkverdige forhold, så må rammebetingelser og forutsetninger være tilstede. Tilgang til nødvendig og pålitelig informasjon er helt avgjørende for å kunne utøve grundig og kritisk journalistikk.

Debatten er ikke ny. Kommisjonens rapport – og enkelte av de diskusjoner som har fulgt i etterkant av den – har imidlertid aktualisert spørsmål knyttet til grensene mellom innsyn og hemmelighold. Vi mener rapporten, og den etterfølgende debatten, viser at det er behov for å vurdere endringer i lover, regler og praksis på enkelte helt sentrale områder.

Kommisjonen berører så vidt spørsmål knyttet til det man kaller «overdrevent hemmelighold» i rapportens kapittel 18.7. Etter vårt syn er det nødvendig å gå langt bredere, og samtidig mer konkret til verks. I den forbindelse minner vi om at både Ytringsfrihetskommisjonen, Den norske Advokatforening og Norsk Redaktørforening har bedt om en grundig gjennomgåelse av de mange omfattende og vanskelige regelverk om taushetsplikt i vårt lovverk. I tillegg til at regelverket er vanskelig å tolke, er det vår erfaring at det i hele forvaltningen praktiseres langt strengere enn det som var intensjonene da regelverket ble utformet.

I uttalelsen av 2000-04-11 til Ytringsfrihetskommisjonens innstilling (NOU 1999:27) påpekte vi at *”Etter en viss opprydding i offentlige taushetsregler i andre halvdel av 1980-tallet, er forholdet at vi igjen nærmer oss 100 forskjellige taushetsbestemmelser med virkning for offentlig ansatte. Dertil kommer at det er manglende sammenheng mellom taushetsregler innen*

forvaltning og rettspleie, og mellom disse og arkivforvaltningen. Det siste reiser flere problemer både for journalister og forskere som vil se nærmere på eldre saker. Taushetsbehovene i vårt samfunn, både av hensyn til personer, forretningsvirksomhet og av hensyn til det offentlige selv, trenger en prinsipiell og tidsmessig gjennomgang.” En slik gjennomgang har ikke funnet sted. Nå er anledningen til å sette dette arbeidet i gang.

2. Dokumentinnsyn i forvaltningen

Dagens lov om innsyn i forvaltningens dokumenter (offentleglova) gir i §14 rom for å kunne unnta såkalte organinterne dokumenter – uten at det foreligger noe påviselig skadepotensiale for det offentliges interesser, og uten at oppfordringer om bruk av meroffentlighetsprinsippet synes å ha særlig gjennomslag. Vi mener det er grunn til å vurdere hele denne unntakshjemmelen på nytt. 22. juli-kommisjonens rapport viser flere steder til manglende eller dårlig intern kommunikasjon innad i offentlige etater. En aktiv etterspørring av dokumentasjon av interne prosesser ville vært et bidrag til å gjøre det mulig for journalister i større grad å ettergå disse prosessene. Parallelt med dette bør arkivforskriftens regler for journalføring av interne dokumenter endres, slik at det ikke lenger blir frivillig å journalføre interne dokumenter. Dagens regler gjør at det ofte ikke er mulig å vite hvilke dokumenter som finnes i en sak. Dette vanskeliggjør journalistisk oppfølging av saker om hvordan og i hvilken grad forvaltningen følger opp og iverksetter politiske vedtak.

Også §15 i offentliglova bør vurderes på nytt. Det gjelder i særlig grad punktet om unntak for de delene av et dokument som inneholder råd om og vurderinger av hvordan et offentlig organ bør stille seg i en sak.

3. Dokumentinnsyn hos politiet

Vi mener 22. juli-kommisjonens rapport til fulle illustrerer behovet for en grundig gjennomgang av innsyn og hemmelighold i politiet. Over år har vi erfart at det er svært vanskelig å få ut informasjon om for eksempel bemanning og beredskapsplaner hos politiet. I praksis har det vært nesten umulig for norske medier å avdekke et av rapportens tydeligste punkter i kritikken av politiet; mangelen på samsvar mellom behov og bemanning på ulike tider av døgnet og til ulike tider i løpet av uken, måneden eller året. Mange redaksjoner har gjennom årenes løp forsøkt å få ut relevant informasjon om nivået på politiets bemanning, sett opp mot når det faktisk begås kriminalitet og når det er størst behov for politiets innsats. Dette har svært sjelden lyktes, med henvisning til at det vil kunne lette gjennomføringen av kriminelle handlinger og gi potensielt kriminelle elementer verdifull informasjon. Vi mener rapporten illustrerer at det er nødvendig med en ny og fordomsfri gjennomgang av regelverk og praksis hva gjelder innsyn på dette området, blant annet sett i lys av offentliglovas §24, 3. ledd.

4. Innsyn i lydlogger

Oppbevaring og arkivering av lydlogger fra nødetatene, samt tilgang til disse for medier og allmennhet er et spørsmål som aktualiseres ytterligere gjennom kommisjonens rapport. Juridisk er det ingen tvil om at lydloggene i utgangspunktet er dokumenter i offentliglovas forstand, og at det kan begjæres innsyn i disse. Regelverket knyttet til oppbevaring og arkivering har imidlertid vært fragmentarisk og til dels uklart. Som rapporten til fulle illustrerer er lydloggene i mange tilfeller helt avgjørende dokumentasjon på nødetatenes faktiske håndtering av ulike krisesituasjoner. De er dermed også avgjørende for å kunne stille kritiske spørsmål ved den samme håndteringen, og dermed også muligheten for å kunne påvise eventuelle svakheter i systemer og rutiner. Vi mener det er nødvendig med en grundig gjennomgang av det gjeldende

regelverket, for dermed også å få en klar og enhetlig praksis, og med god informasjon til alle aktuelle etater om hvordan loggene skal oppbevares og tilgjengeliggjøres.

5. Varslervern og kildevern

Kommisjonens rapport bør medføre fortlgang i arbeide med å revidere reglene om vern av varslere i det norske samfunnet. Selv etter at de nye reglene om varslervern i arbeidsmiljøloven ble vedtatt i 2006, har vi sett en rekke eksempler på at arbeidstakere som sier i fra om kritikkverdige forhold blir utsatt for sanksjoner av ulik karakter. Det er grunn til å tro – og det finnes også konkrete eksempler – på denne typen reaksjoner i saker som har relevans til spørsmål om myndighetenes beredskap i forkant av 22. juli. Den mest aktuelle saken gjelder daværende stedfortredende sikkerhetsleder i Departementenes servicesenter, Jorid Bodin, som varslet Statsministerens kontor om manglende oppfølging av alvorlig sikkerhetssvikt i FADs systemer. Resultatet var at Bodin ble fratatt arbeidsoppgaver i DSS og senere sluttet. Se omtale av saken her: <http://www.nrk.no/nyheter/norge/1.8307801>

I relasjon både til varslervernet og mediernes rett til kildevern vet vi dessuten at mange offentlig ansatte er engstelige for å snakke med mediernes representanter, nettopp med den begrunnelsen at de frykter for reaksjoner og konsekvenser for egen karriere. Dette er etter vårt syn åpenbart problemstillinger som bør gjennomgås grundig i lys av kommisjonens rapport.

Oslo, 2012-09-10

Med vennlig hilsen
for Norsk Redaktørforening

Arne Jensen
ass. generalsekretær